

okolju moralno ogroženih otrok je razmeroma jako mnogo. Gotovo je, da dedno obremenjenih zavod in šola ne moreta »popraviti«. Toda prepreči se lahko vsaj moralno anestetičnim otrokom kvarni stik bodisi z domom bodisi z moralno intaktnimi otroki.

Dom teh otrok je večinoma tak, da ne vpliva vzgojno v socialnem smislu. Večkrat jih celo oče ali mati navajata k prosjačenju, k tatvini itd. V Slov. Požegi sem imela gojenko, katere mati je bila ponosna, da je njena hčerka že s 13. letom dobila »dečka« in dopuščala je, da ga je vodila na dom in tam služila denar zase in za starše mnogokrat vprico mlajših bratov in sester.

V omenjenem zavodu je še sedaj deklica, ki ima »šlagirano« mater ter je babica vse tri vzdrževala s prostitucijo. V sodnem zapisniku je bilo navedeno, kako se je deklica pri peku pohvalila: »Danes je babica zopet zaslužila 15 din, da imamo za kruh.« Na vprašanje — kako? — je odgovorila: »Prišel je neki možki, pa mu je babica najprej ocvrla jajca, potem pa je legla z njim v posteljo. Iz blazin je napravila ograjo, da jaz ne bi videla, kaj dela. Pa meni je dala pojediti samo tri pečene krompirje« itd.

Dalje se moramo zavedati, da so v popoboljševalnici žal tudi otroci, ki tja ne spadajo, ker niso zavedno ničesar zakrivali, ne spadajo pa tudi v nobeno, ne v normalno in ne v pomožno šolo, ker povsod samo ovirajo delo in pouk. To so otroci, ki so kot plevel v »božjem vrtcu« in za katere manjka zavodov, ker ne morejo ostati pri starših.

Pri takih otrocih ne bi smeli iz napačne humanosti oklevati, nego bi jih morali, dokler ni zavodov, izolirati v zavetišča, hiralnice ali norišnice. Pri njih je najvestnejša vzgoja brezuspešna. Z moralne strani nepopravljivo defektni, razumsko nepristopni otroci bi morali vse življenje ostati pod okriljem kakega zavoda.

Tudi taka deklica, razumski na stopnji idijotije, se nahaja v Slav. Požegi. Pri njej je ostalo brezuspešno vsako šolanje. Leto dni sem se specialno bavila z njo, uporabljajoč pri tem vse svoje znanje, dobro voljo in potrpežljivost, preizkusila sem vsa učila, metode in teste, ki sem jih zasledila v kaki knjigi, ali pa sem jih sama sestavljala in dosegla toliko, da se je naučila mehanski svoja podpisna, tiskane črke brez vezave in števila do 10 brez razumevanja številnega razmerja, dnevov v tednu pa po tem načinu:

V nedeljo gremo k maši in oblečemo »svetačne haljine«, v ponedeljek peremo perilo, v torek in četrtek jemo meso, v sredo gremo v bolnico na pregled, v petek imamo verouk in dobimo od g. kateheta včasih sličice, v soboto se pa kopljemo in preoblačimo. Božič je takrat, kadar koljemo pajčke in delamo klobase, o veliki noči pa jemo šunko, pirhe in pojemo Kristusovo trpljenje. Drugih dogodkov v letu si ni zapomnila. Obleči se, umiti in počesati se ni naučila. Surovo repo, krompir, zelje, korenje, oglje in vse, kar se da razdrobiti ali raztopiti, je pojedla z istim tekot kot nedeljske zrezke, ki jih je kaj spretno ukradla in skrila v — hlače. V pubertetni dobi je postala nasilna in razdražljiva. Če ji je le uspelo, je pobegnula na cesto ali k plotu, kjer je nagovarjala moške in sanjala o tem, kako se bo poročila. Ko sem jo vprašala, kaj misli delati, ko bo poročena, je odgovorila: »Pasla bi kravo.«

Estetski absolutno intaktna, kljub največji pozornosti vedno umazana in raztrgana, si je z vsemi mogočnimi krpami, trakovi in petlami podpirala naraščajoče grudi, da bi tako opozorila na svojo ženskost. Ni se naučila prišiti si gumbe in olupiti krompir, čeprav sem se zelo mnogo trudila, da jo naučim vsaj najprimitivnejšega kuhanja.

Oče, dobro situiran nameščeneec s stalnim mesečnim zaslužkom, se svoje edinke sramuje, ker mu jemlje »ugled«. Ko sem zaprosila zavod za duševno bolne v Vrapčah pri Zagrebu za sprejem te deklice, je uprava zahtevala 25 dinarjev dnevne vzdrževalnice, česar kreditni »popoljševalnici« niso dovoljevali, oče pa od lastne enonadstropne hiše s posestvom ni mogel utrpeti »tako velike žrtve«. Kaj bo z njo?

V-ar:

Božične sanje učitelja Suhača

Sredi gozda, visoko nekje gori v naših slovenskih hribih, ki so idilični le za turiste in smučarje, ki poredkoma prihajajo tja gori, a ne za one, ki tam živijo stalno in si služijo svoj težki vsakdanji kruh, službuje in vtepa v drobne glavnice otrok znanje učitelj Suhač.

Usoda je hotela pač tako, da že osem let službuje v tem kraju in ga najnujnejši opravki vsako leto dva ali kvečjemu trikrat zane-sejo v oddaljeno dolinsko mesto. Vsak bi mislil, da si takrat učitelj Suhač privošči malo življenja, a motil bi se tisti, kajti učitelj Suhač ima druge, važnejše skrbi, ki ga tarejo.

Družina, žena in trije otroci, to so njegove skrbi. Najstarejši bo kmalu moral v srednjo šolo, a učitelj Suhač se ne more rešiti oddaljenega hribovskega kraja in priti bližje mestu, ker je pač usoda taka, da je slučajno med tistimi mnogimi, ki pač morajo biti na takih šolah dolgo dobo let.

Silni porast cen vsem življenjskim potrebščinam je zadel tudi oddaljena naselja in to občuti tudi učitelj Suhač, ki je kljub desetletnemu službovanju komaj letos prilezel v VIII. skupino in mu povišica še ni bila nakazana. Ker že čaka nekaj mesecev, se je veselil, da se mu bo nabrala čedna vsotica, nekaka trinajsta plača, da bo lahko nekaj odrinil upniku, ki ga že terja več mesecev, a ga vedno tolaži, čes povišica še ni prišla, nekaj pa pa lahko uporabil za nakup najpotrebnejših zim-

Po že citiranem zakonu o prisilni vzgoji nedoraslih od 6. februarja 1902, lahko ostane v zavodu do 18. leta, potem pa bo plen pauperizma in event. mati enega ali več kretenov. Socialno skrbstvo pri nas še ni toliko razvito, da bi vodilo evidenco o vsakem posamezniku in v danem primeru prisililo očeta, da reducira nekaj svojih užitkov v hčerkino rešitev.

Prav temna pa je ta slika šele takrat, kadar se zamislimo v hitrejšo množitev teh obremenjenih rodbin. Socialno nezavaran človek z manjšim čutom odgovornosti ima že v zgodnji mladosti otroke brez pomisleka na bodočnost, dočim bolj odgovorni človek čaka na socialno in eksistenčno možnost. Zato stojimo danes pred žalostnim dejstvom, da se manj vredni prekomerno množijo in da več vredni izumirajo.

Občni zbor Zveze društev „Šola in dom“

V nedeljo, 8. decembra, je bil v prostorih Slovenske Matice v Ljubljani občni zbor Zveze društev »Šola in dom«, ki ga je vodil njen predsednik dr. Lončar Dragotin.

Zastopniki včlanjenih društev so podali poročila o željah staršev glede izboljšanja vzgoje in pouka na naših ljudskih, meščanskih in srednjih šolah. Zastopana so bila štiri društva iz Ljubljane, društva iz Tržiča, Zagorja, Trbovelj, Senovega, Maribora in Ptuja.

Zvezni tajnik profesor Čopič je poročal o važnejših dopisih, ki jih je Zveza prejela, in okrožnicah, ki jih je razposlala.

Kmetijska zbornica je poslala na vpogled načrt zakona o ljudskih šolah. Načrt nakazuje nekatere izpremembe sedanjega zakona o ljudskih šolah, posebno omiljuje centralistične ostrine veljavnega zakona, ki so se izkazale v praksi kot škodljive za naše ljudsko šolstvo. Glede osemetne šoloobveznosti in obiska kmetijskih nadaljevalnih šol, ter splošne ljudske prosvete pa bi načrt potreboval še večje izpopolnitve.

Učne knjige so trajna bolna točka našega šolstva. Knjige so predrage, prehitro se menjajo in preveč knjig uporabljajo otroci v šoli.

Potrebni bodo temeljiti in daljnosežni ukrepi, da omejimo težke izdatke za šolanje otrok, ker izdajo starši v Sloveniji približno 20 milijonov din letno za šolske knjige in druge učne potrebščine.

V nekaterih krajih so bili zaprti poedini razredi ljudskih šol zaradi pomanjkana učitelstva. V narodnostno mešanih in obmejnih krajih je treba skrbeti, da je vse naše šolstvo čim bolj izpopolnjeno, ker ima ljudstvo v takih krajih večje prosvetne potrebe ter to zahtevajo tudi narodne in državne koristi.

Mariborsko društvo »Šola in dom« je stavilo več predlogov, izmed katerih posebej navajamo naslednje:

V Ljubljani in Mariboru naj bi prosvetna uprava ustanovila poskusne srednje in meščanske šole, na katerih naj bi poučevali najboljši strokovnjaki, vzgojitelji in metodiki. Za težje delo naj bi prejemale posebne nagra-

Ne spada v moj delokrog, da razpravljamo tu o evgeničnih ukrepih in sredstvih, ki so žal zopet tesno povezana z gospodarskimi razmerami, nisem hotela namigniti na sterilizacijo, ki pri nas še ni uzakonjena in ki bi ostala brezuspešna tako dolgo, dokler se ne dvigne do najvišje točke socialno skrbstvo, ki mora misliti pač tudi na to, da ne obremeni bodočih generacij z vzdrževanjem vedno več hiralnic, »popoljševalnic«, kaznilnic in norišnic, da ne bodo bremena več vrednih za manj vredne narasla do neznanosti. Bolje je varovati, kot zdraviti.

Iz navedenega je razvidno, da je v vzgojnem popoboljševalnem zavodu mnogo gojenk, ki po svoji dispoziciji ne spadajo vanj.

de, da bi lahko posvetili vse svoje moči šoli. Mladi profesorji in učitelji naj bi hospitirali na teh šolah, da spoznajo nove načine šolskega dela. S tem bi bilo tudi rešeno vprašanje vzornih nastopov na srednjih šolah. Na poskusnih šolah naj bi prvi preizkusili nove učne načrte in nove načine pouka ter učne knjige in učila in jih splošno uvedli šele, če se obnesejo.

Sprejemni izpit za srednje šole v sedanji obliki ni izpolnil nad, ki so jih imeli vanj njegovi tvorci; zato naj bi ga odpravili.

Prosvetna uprava naj izdelava stavnbi načrt vsaj za 10 let, da bo v tem času sezidanih dovolj srednjih, meščanskih in ljudskih šol. Bremena naj bi se razdelila na daljšo dobo, da bi banovina in občine ne bile preveč obremenjene. Veliko pomanjkanje prostorov onemogoča vsak napredek šolstva. Potrebujemo pa več strokovnih šol za moško in žensko mladino.

Med starši je treba vzbuditi več zanimanja za šolo, da se utrdi med ljudstvom močna zavest o važnosti šolstva, za tvorni in duhovni napredek vsega naroda. Roditeljski sestanki naj se redno vrše na ljudskih in meščanskih šolah pa vsaj za nižje razrede.

Vse učne osebe naj bi bile nameščene in po želji premeščene med velikimi počitnicami, da bi ne bilo prevelikih izprememb v učnem osebu med šolskim letom.

V ljudskih šolah naj se o novem učnem načrtu, ki se pripravlja, zagotovi čim več ur materinemu jeziku.

Vzgojitelji bodo mogli svoje izredno težavno delo ravno tedaj dobro izvrševati, če bodo stanu primerno nagrajeni in to tem bolj, ker nimajo nikakih stranskih dohodkov in ugodnosti, kot jih imajo nekateri drugi poklici.

Namen izdajanja knjig je, omogočiti dijakom in staršem, da si nabavijo knjige čim ceneje; zato zveza ne dela za dobiček, temveč le za kritje lastnih stroškov in ohranitev obratnega kapitala. Računi so bili soglasno odobreni in odboru izglasovana razrešnica.

UČITELJSKI POKRET

Čemu to delo?

Učiteljski pokret je zrasel iz potrebe, da se ustvari sodobnemu šolskemu delu prava, v naših razmerah temelječa osnova. Bila je iluzija, misliti na izboljšanje šole že s samo metodo šolskega dela. Brez temeljitega poznavanja in upoštevanja stvarnih, materialnih pogojev za uspevanje našega šolarja, je tako prizadevanje brezupno. To so še pred ustanovitvijo Učiteljskega pokreta spoznali nekateri posamezniki. Njihovo delo je bilo nujno, kakor vmesni člen v verigi, a ostalo bi za dalje časa izolirano, da ni nastopila skupina učiteljev, ki si je zastavila isto nalogo

na širši osnovi. Mlajša generacija je pričela organizirano in sistematično iskati poti, po katerih bi se najbolj približala objektivni stvarnosti svojih učencev. Prepričala se je, da bo šele po tem spoznanju mogla nuditi učencem primerno, življenjsko znanje.

Vsa prizadevanja v tem pravcu lahko strnemo v dve diametralno si nasprotni smeri. Prva je že dalje časa znana in ima pri nas nekaj tradicije. V mislih imam sledeči postopek: učitelj si pomaga z znanjem, ki ga je prinesel iz učiteljskega. Znanje iz psihologije in pedagogike mu pomaga, kot kriterij

skih potrebščin za ženo, za otroke in, če kaj ostane, tudi zase, kar naj bi bilo tudi za božično darilo.

A vse je padlo v vodo.

Prišel je sveti večer, tisti lepi večer, ko božični zvonovi naznanjajo večno slavo in večni mir, ko njihov odmev razneži še tako trdo srce, ko bi moralo miniti vsako sovražstvo in se razliti ljubezen med vse zemljane.

A ti zvonovi, ti lepi glasovi bron, niso mogli raztaliti debelega ledu, s katerim je obdano trpkó Suhačevo srce. Čim bolj se je bližal najsvečanjsji trenutek, ko se zbira vsa družina okrog božičnega drevesca in občuduje nastavljene darove, tem bolj je postal učitelj Suhač redkobeseden in nemiren.

Nič ne bo darov in otroke bo moral potolažiti s tem, da bo Božiček prinesel darove k njim drugič, ko bo imel več denarja, pri tem je mislil na svojo povišico. Ko vse to razmišljal, mu šine v glavo nova misel, ampak ne razveseljiva.

Drugod dobivajo trinajste plače, s katerimi razveseljujejo starši svoje otroke. On, učitelj, vzgojitelj, pa tega ne dobi in zaradi tega tudi ne bo mogel razveseliti svojih otrok. Da, če bi dobil on trinajsto plačo, bi bilo veselje v hiši največje.

V takem razmišljanju ga prekine žena in ga povabi v sobo, kjer so prižgali skromno božično drevesce, pod katerimi so bili »prazniki«, ni bilo nikakih darov. Vendar to ni motilo vselega razpoloženja otrok, ker so jih mikale redke goreče svečice na božičnem drevescu.

A to veselje otrok je še bolj stisnilo tugo v njegovem srcu, na očeh pa se mu je prika-

zala debela solza, ki se mu je zakotalila preko upadlih lic.

Veselje je poleglo, ugasnili so svečke in se podali k počitku.

Zunaj je divjala hribovska burja, od daleč se je slišal glas božičnih zvonov, v kotu so spali trije otroci in globoko dihal.

Tudi žena poleg njega je že zaspala, le Suhač ni mogel zatisniti očesa. Misli o povišici, o trinajsti plači, o premešitvi, o božičnem miru in božičnih darovih so begale pred njim z veliko brzino kakor slike na filmskem platnu. Ni jih mogel pregnati, venomer so se zopet prikazovale in pojavljale, ga vznemirjale in ga opominjale njegovega gorja in trpljenja.

Nemirno se je premetaval v postelji in spanec ni hotel zatisniti njegovih trudnih oči. Slišal je, kako je nekje daleč zvonil veliki cerkveni zvon in vabil zemljane k polnočnicam. Srečni so ti ljudje, sedaj bodo na svojo noč pozabili, tam v cerkvi bodo sredi božične noči, sredi burje in mraza in vendar so srečnejši od njega, ker ga tare misel, da svojih otrok ni mogel obdarovati.

V takih mislih je zaspal. Zazibal se je v svet sanj, ki so izpolnile njegove želje in pretvorile kruto realnost v lepo idilo božičnega večera.

Sanjal je!

Bil je v šoli, v razredu in se trudil ter učil.

Nekdo potrka na vrata!

Pismo! Pismo! Da pismo! Pismo! Da pismo! Pismo! — Od kod neki...?

In — —! čekl, da ček je bil, pravi beli ček — in na njem čedna vsota.

za opazovanje otrok. Po skrbnem lastnem opazovanju razdeli učence v tri skupine — bolj, srednje in manj nadarjene. Običaj je, da preišče življenjske prilike slabo uspeva-jočih podrobneje, dočim se smatrajo ostali za dognano stvar. Tako smo dobili mnogo lepih opisov tipičnih učencev, a obstajala je nevarnost — zdi se mi celo, da še obstaja — da bi ti primeri ne postali šablone.

Po do danes objavljenih razpravah Učiteljskega pokreta v »Prosveti« mora biti vsakemu jasno, da bi ta pot ne mogla privedi do zaključnega, kolikor največ mogoče objektivnega, celotnega pregleda razmer slovenskega šolarja in njihovega vpliva na njegovo duševno rast. Ubrati je bilo treba pot, ki je ravno nasprotna gori nakazani. Pravilno trdi tovariš O. H. v svojem članku »Naši rezultati in novejša doba« (11. števil. Učit. tov.), ko piše: »Vpliv materialnega dela otrokovega okolja je neprestan. Zaradi tega je razumljivo, da ima ta del vplivov odločilno vlogo pri oblikovanju otrokovega duševnega obraza.« Kdor je živel v miljeju, ki izziva neugodje za neugodjem, ga bo do kraja razumel. Iz teh vrst po večini izvira učiteljski kader, ki si je nadel težko nalogo raziskavanja. Neposredni stik z dnevnimi vplivi tega dela miljeja nas je privedel k temu načinu dela. Hoteli smo spoznati najprej zunanje vplive na duševno rast slovenskega otroka.

Takoj pri sestavi prvih anketnih pol, še bolj pa pri urejanju zbranega gradiva, smo začutili, kako slabo nas je šola pripravila za to pot. Pogrešali smo tako rekoč vse, a v prvi vrsti vsaj osnovne pojme iz sociologije, biologije, ekonomije in statistike. Spoznali smo, da brez tega ne bomo kos stavljenji nalogi. Kaj zdaj? Preostalo nam je edino, da s samoizobrazbo zamujeno dopolnimo. Svoj čas že je naša stanovska organizacija načela isti problem, a ni uspela, ker delo ni bilo vezano na konkretne naloge na terenu. Takrat pa se je pojavila potreba po tem znanju zaradi rešitve nastalih problemov, ki so izzivali k rešitvi. In šlo je! Ne morda idealno, saj prve brazde v celini niso nikoli lepe, čeprav so najvažnejše.

Doslej enotna zgradba prebivalstva Slovenije se je pred našimi očmi razčlenila v jasno nakazane razredne skupine, kakor smo bili tega vajeni le v znanstvenih razpravah o tujih narodih, ki žive v drugačnih gospodarskih razmerah. Svoje znanje smo obogatili z novim spoznanjem: življenje ni šlo mimo belih hiš na idiličnem, od prometa umaknjem hribočku, marveč je z vso ali še večjo silo udrla tudi tu, ne le preko praga tesnega delavčevega stanovanja v industrijskem kraju, kakor smo bili vajeni gledati na stvari dotlej.

Kdor se je aktivno udeleževal dela bodisi pri zbiranju podatkov ali pri urejanju zbranega gradiva, je moral sproti spopolnjevati svoje znanje. Splošna učiteljeva izobrazba se je s spoznavanjem življenjskih pogojev njegovih učencev močno dvignila. V naših, še bolj pa v vrstah lajkov, ki jim naše delo ni bilo simpatično, so se sproti javljali mnogi prigovori. Pri soudeležbi na delu bi taki ugovori sami po sebi izgubili svojo vrednost, tako pa moramo zaradi jasnosti povedati še to.

Navajam samo povsem splošno vprašanje: Čemu to delo? Kakšen napor, da izveš, koliko oseb spi v eni sobi in na koliko stanovanec pride ena postelja, dalje koliko hlač ima en učenec iz določene kategorije itd., ko vendar veš, da ne bo odslej delo spalo nič manj oseb v eni sobi in ne bodo imeli otroci zato nič več hlač. Res je — nič se zato ne bodo spremenile socialne razmere v dobro slovenskega otroka, še slabše so, kakor vemo. Pozabili ste pa važnejše, tako zvano javno mnenje. Široka javnost od tega časa ni niti pomislila, v kako težkih razmerah dorasča in se šola tisti mladi rod, ki naj zaživi novo, lepše življenje. Po zaslugi učiteljskega je bila javnost ob dvanajsti uri opozorjena na najbolj pereči problem našega časa. Učiteljsvo je pravilno pojmlilo svojo nalogo in je brez ozira na žrtve, ki so s takim delom v zvezi, opravilo pravo pionirsko delo.

Na čeku pa je bilo tudi zapisano: »Trinajsta plača!«

Kako se je začudil!

Podpisal je in pismo mu je našteval denar. V roki ga je držal, ni vedel, kam bi stekel, k ženi ali v razred, da bi nadaljeval svoje delo!

Skoraj pozabil je na pismo, ki ga je držal v drugi roki.

Naglo in nervozno ga je odpiral: kaj je neki v pismu?

In glej! Dekret!

Premeščen je, prav blizu mesta je njegovo službeno mesto.

Kakšno presenečenje! Dve novi presenečenji v njegovem življenju!

Trinajsta plača in dekret o premešitvi in to tako iznenada, tik pred božičnimi prazniki. To je najlepše božično darilo, vsi se ga bodo razveselili.

V tem veselju, v tem radostnem trenutku steče v kuhinjo, zakriči: »Žena glej! — Božično — da — — —!«

V tem se zbudi in okrog njega vlada gluha noč, le žena stoji ob njem in drži v roki prižgano svečo ter ga gleda.

»Kaj je?« ga vpraša.

Ko se popolnoma zave, spozna, da so bile le sanje, da ni ne sluha ne duha ne o dekretu ne o trinajsti plači.

Sanjska idila se je zopet spremenila v kruto realnost.

Nemirno je prebil ostali del noči in drugi dan je bil bled in lica so bila še bolj upadla.

Mislil pa je le to: »Kdaj se bodo neki njegove svetonočne sanje izpolnile!«